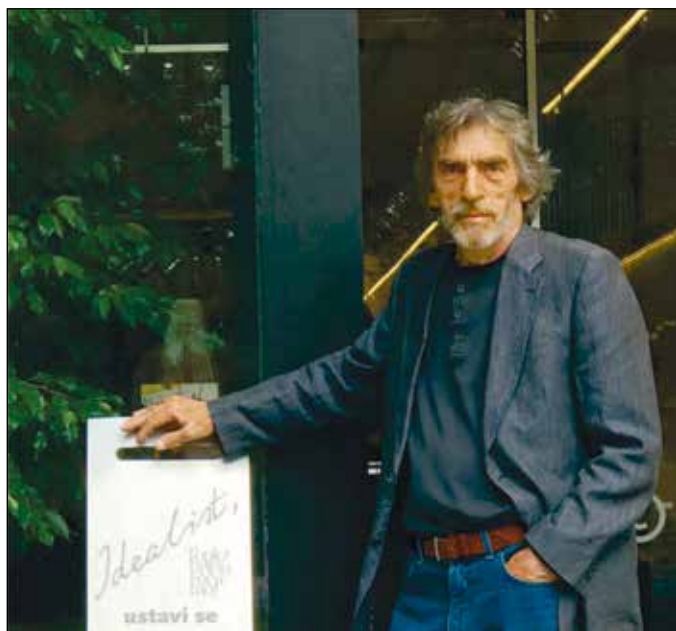

Lojze Tarfila, umetnik

Slikar, grafični oblikovalec, ljubiteljski fotograf, čebelar, častilec narave ...

Tadeja Šuštar

*Kot je rekel Cézanne:
"Nimam tega daru,
da bi govoril o svojih
slikah. Slike govorijo
same zase."*

Nekaj je na tem.

Na tvoji Facebook strani sem opazila, da znaš z izbranimi besedami obogatiti svoje slike, fotografije in grafike.

Facebook sem odprl in opazoval, kako ga uporabljajo drugi in se učil. Povezal sem se s krogom ljudi, s katerimi se nadgrajujemo, razumemo in dopolnjujemo. Nastala je bogata predstavitev, ves čas se dogaja iskriva komunikacija.

Tvoje likovne stvaritve niso samo slike in fotografije, ampak tudi grafike, ki so nekaj vmesnega. Kako in zakaj jih ustvariš?

Fotografijo računalniško obdelam. Če z izbrane fotografije znam narediti nekaj boljšega, potem se za grafično obdelavo odločim, sicer ne. Vedno pravim, da je narava brezhibna, najlepša. Če jo občutiš, lahko iz fotografije narediš nekaj svojega; narave ne moreš polepšati ali nadgraditi. Poskušati kaj takega bi bil čisti nesmisel. Vse kar lahko narediš je, da iz narave potegneš svoje videnje. In da je ne pogršaš; nekateri jo namreč obrišejo s črno barvo. Toda že impresionisti so dognali, da črne barve ni. Nihče je ni uporabljal, saj so temnili samo s komplementarnimi barvami.

Kako slikaš?

Sliko vidim tu notri (in pokaže na svoje čelo), kot pravijo s tretjim očesom.

Vidiš jo v svoji glavi?

Ja, prav vidim jo, v celoti, narejeno, naslikano! In potem jo samo še naredim, naslikam, narišem ...

Ti jo vedno uspe v celoti prenesti na platno?

Enkrat je na moji sliki manjkal vogal, ostala je belina. Nisem ga znal narediti ...

Ker ga nisi videl?

Ja, ker ga nisem videl. Ko sliko vidim v glavi, se prepustim Kozmosu zgoraj in roka dela sama od sebe ... Ko je konec, je konec in takrat čutim, da je slika narejena. In ga ni na svetu kritika, ki bi me prepričal, da na sliki nekaj manjka ali pa je preveč.

Si kdaj doživel, da tega videnja slike ni bilo in je tvoje delo slabo, da si ga zavrzel?

Če slike ne vidim, ne delam.

Ali imaš v delu naenkrat samo eno stvar ali imaš začetih več stvari?

Ne vem. Vem, da sem enkrat šel ven in postavil pet platen, ki sem jih začel slikati zunaj in sem jih doma samo še dokončal. Kar sem videl, sem na platna nakazal, doma je šlo samo še naprej. Zunaj ni bilo časa, da bi dokončal, doma sem potem drugo za drugo slike končal, v vrstnem redu, kot sem jih videl.

Kako veš, da je slika končana?

Zame je slika slika, torej umetniško delo, samo če me greje, ko stojim pred njo. Če oddaja energijo, seva ... Če slika ne greje, zame ni slika!

Kako potem greš na razstavo ali v galerijo? Ali kar veš, čigavo delo te bo "ogrela" ali imaš izbrane umetnike, slikarje, ki jim brezpogojno zaupaš?

Na ogled se pripravim tako, da s svojo energijo vnaprej ugotovim, kako je, kaj bo vredno ogleda in na razstavi se moja predvidevanja samo potrdijo ali ovržejo. Ob odprtju razstave likovnih del zelo ambicioznega slikarja, umetnika, se je zgodilo, da je plačal likovno kritičarko, da je govorila o njegovih delih. Na dolgo in široko jih je predstavljala in govorila o ozadju del na razstavi. Po mojem videnju in doživljanju niso bile umetnine, mene niso prepričale, ker slike niso grele. In ne samo mene. Kasneje je moj prijatelj stopil do ene od slike, jo dvignil in zelo pomenljivo dejal: "Tu zadaj ni nič!" Vse je povedal. Vse je v občutkih, ozadju, sporočilu, izrazu slike, to je pomembno.

In tvoji začetki, šola, trenutek, ko si začutil, da boš slikal, ustvarjal, da boš umetnik ...

V osnovni šoli v Železnikih sem začel risati, prerisovati. Sprva Disneyjeve junake, ki so se mi zdeli, da so dobro narisani; še danes imam shranjen blok, v katerega sem risal. Še vedno se spominjam odločilnega, prelomnega trenutka za mojo slikarsko pot:

Simfonija lepega – Tromostovje.

Svet je velik.

šel sem h grabnu, našemu potoku, s seboj sem imel barvice in sem narisal rožice! In te so bile prve, ki sem jih resnično začutil. Začutil sem, da je risba prava. Zdelo se mi je, kot bi se nekaj v meni prelomilo. Ta prizor imam še vedno pred očmi, kot bi se zgodil pred kratkim.

Je imela pri tvoji življenjski odločitvi, da postaneš slikar in oblikovalec, šola kakšno vlogo?

Življenjsko srečo sem imel, ker je za likovnega pedagoga v Železnike prišel Franc Berčič Berko. V začetku mi je dajal posamične nasvete in usmeritve: "Tole boš moral natančneje narisati! Še enkrat poglej, kako je v naravi." Enkrat me je povabil, da bi šla po Železnikih in risala. Povabilo sem z veseljem sprejel. Hodila sva po Racovniku in ga risala s svinčnikom. Uživala sva in vsake toliko časa mi je povedal kakšno zgodbo. Ko je napočil čas, da nadaljujem šolanje na srednji šoli, mi je spodbudno rekel: "Ti boš šel na oblikovno!" "Ja, bom pa šel!" sem pritrnil. Še pred vpisom mi je ponudil, da me pelje v Križanke, da se malo razgledam po bodoči šoli. In sva šla. Berko, ki je takrat že kar trdno stopal po svoji slikarski poti, je mene postavil na začetek moje. Usmeril me

je na pravo pot, na mojo življenjsko pot oblikovalca, slikarja, umetnika. Lahko rečem, da me spremlja že vse življenje.

Se vajino sodelovanje ni zaključilo s tvojim odhodom na Srednjo šolo za oblikovanje in fotografijo v Ljubljani?

Ne. Berko je takrat začel s sitotiskom. Povabil me je, da mu pridem pomagat, kadar bom imel čas, ko bom na poti iz Ljubljane. Rekel mi je: "Če boš kaj naredil, kar v knjigo napiši, koliko ur si delal." Vzajemno zaupanje. Vso mojo srednjo šolo sva tako sodelovala. Po srednji šoli sem šel na Pedagoško akademijo, vendar študija zaradi domačih obveznosti nisem končal. Prave želje poučevati mladih nisem imel, čeprav sem dve leti učil v Šmartnem pri Medvodah. Potem sem dobil službo v Iskri (danes Domel) v Železnikih.

Kakšno delo si dobil?

Oblikoval sem vso embalažo, prospekte, reklame, reklame na televiziji ... Celotna vizualna podoba podjetja je bila na mojih plečih in za vse sem bil več ali manj sam.

Podjetje takrat ni znalo nagraditi tvojega dela in spodbuditi tvojega talenta za danes tako zelo cenjeno promocijo izdelkov.

Spomin na čas Iskre in Domela je kar boleč. Ustvarjal sem za ograjo, ki me je kar dušila. Moje delo v domači tovarni ni bilo cenjeno. V širši Iskri pa je bilo opaženo.

Vendar pa tvoje ustvarjalne žilice niso prerezali, ampak si uspel privabiti in vzgojiti kar nekaj ljubiteljskih slikarjev.

Kmalu po prihodu v Iskro sem začel voditi in slikati z likovno skupino. Eno leto sem jih učil risati, kajti kdor ne zna risati, tudi slikati ne zna. Seveda mi tega niso vsi verjeli. Začeli smo se redno dobivati v sejni sobi v Iskri in smo risali. Naš prvi izziv je bil čevelj, ki je zahteven risarski motiv, ker moraš videti sence, svetlobo ... Nato smo imeli tudi razstavo, najprej kombinirano, slike in risbe, na naslednjo sem povabil tudi Andreja Pavlovca, likovnega kritika, da

Križanke, Srednja šola za oblikovanje.

je naša dela ocenil, pokomentiral in nam svetoval. Obenem se je Pavlovec na naš račun rad tudi pošalil. Vedeti je treba, da takrat likovno, slikarsko izražanje in predstavljanje ni bilo tako enostavno, kot se danes zdi: Železniki smo bili grapa, Škofja Loka pa umetniki! Loka je v začetku zviška gledala na dolino.

Volje vam taki komentarji niso vzeli in ste v slikanju vztrajali.

Seveda. Devet nas je sledilo slikarskemu klicu, pripravili smo naslednjo razstavo in tako naprej. Skupina se je še manjšala, posamezniki so odpadali in nekateri so prinesli svoja dela samo še na "štant", na prodajno razstavo. Tako da sem zahteval, da če z nami ne slikajo, tudi na razstavi ne morejo sodelovati. Seveda je to povzročilo negotovanje, kritiko in celo sovrašтво. Najvztrajnejši smo začeli slikati tudi v naravi. Zunaj smo postavili stojala in slikali, ker je bila to povsem drugačna izkušnja.

Je likovna skupina bolj cenila tvoje delo, poučevanje, ki si ga vlagal vanje?

Žal sem doživel, da je bilo moje delo za skupino nekaj povsem samoumevnega: priprava plakatov,

organizacija razstav, poučevanje slikanja, prevoz ... Počasi se je skupina manjšala. Eni so odhajali zato, ker so sami vse prodali, drugi zato, ker niso imeli več interesa, tretji, ker so umrli. Na koncu smo ostali samo še štirje in sedaj samo še trije ... in naša nedavna razstava se je tako tudi imenovala, Šetrije.

Prebrala sem lepo misel o poklicu: če opravljaš poklic, ki ti je namenjen, boš srečen!

To je res. Če naredim sliko, ki jo začutim, me ogreje, sem srečen. Moj poklic je bil v prvi vrsti sicer oblikovanje, saj sem se z njim preživljal, tako v Domelu kot doma, na samostojni poti kot samostojni podjetnik. V Domelu sem bil 20 let in 20 let sem bil samostojni ume-tnik podjetnik, sedaj sem upokojen, sicer ne še dolgo.

Zakaj si šel "na svoje"?

Odšel sem v času, ko so v Domelu upokojili, dali na čakanje ali odpustili veliko delavcev. Mnogi so menili, da bom med njimi tudi jaz. Vendar je bila odločitev, da grem na samostojno pot, moja.

Si se na samostojni poti zlahka znašel ali je bil začetek bolj trnov?

Začetki mojega samostojnega podjetja so bili kar težki. Najprej nisem imel nič dela, nič denarja, ker se na ta korak nisem vnaprej "materialno preskrbel", kot so storili mnogi drugi. Malo sem čakal, potem sem stopil k oknu in dejal: "Kozmos, če me želite preživeti, mi dajte delo!" Naslednji dan je pozvonil telefon. Nato sem Kozmosu povedal tudi, da delam do treh in da imam nato naprej svoje življenje. Za delo nikoli nisem prosjačil ali koga preliščil, četudi so to pričakovali. Želel sem preživeti, ne ustvarjati dobiček.

Kaj si ponujal pod uradnim imenom tvojega podjetja: Grafično oblikovanje in slikanje Lojze Tarfila, s. p.?

Ukvarjal sem se predvsem z grafičnim oblikovanjem. Slikanje sem dodal, ker sem tudi slikar in se nisem branil prodati slike, če jo je kdo želel kupiti. Oblikoval sem naslovnice knjig, plakate, reklame, logotipe, napisal knjigo in se ukvarjal z vsemi vrstami grafičnega oblikovanja. Toda z dnem, ko sem si zaslužil pokoj, sem z grafičnim oblikovanjem prenehal.

Slikarsko in fotografsko še ustvarjaš in se izražaš.

Slikam in fotografiram še vedno. Imam ogromno dobrih fotografij, kajti ko približam fotoaparatus očesu in pogledam skozi iskalo, začetim neomejeno širino duha. Osredotočen sem samo na tisto, kar vidim skozi iskalo fotoaparata, tam sva samo jaz in moj motiv. V tistem trenutku točno začetim, vem kdaj in kako moram fotografirati. Kar preizkusi! Nisem pa želel fotografska dela ponuditi v svoji podjetniški ponudbi, ker mi je zadostovalo, da sem jo imel zase, za svojo dušo.

Ustvarjanje, oblikovanje, slikanje je kompleksen, nenavaden proces. Umetnica Eva Petrič je zapisala: "Umetnik ima privilegij, da se dotika nevidnih stvari in jih materializira za ljudi." Bi se strinjal z njo?

Seveda, to je čisto jasno. Zgledam sliko, za druge je to nevidno, se priklopim na Kozmos, jo naslikam in postane vidna, jo materializiram.

Koliko je pomemben prostor, kjer ustvarjaš?

Slikam lahko kjer koli. Prostor ni pomemben, vsak

Velika čast je srečati slovenskega mojstra fotografije.

mi ustreza. Mi je logično kot angeli. Ustvarjam lahko na vrtu, v gozdu, stanovanju ... Tam, kjer je slika, kjer me pokliče.

Katera je tvoja najljubša tehnika? Zasedila sem da slikaš: akril na platno, akvarel, olje na platno, suhi pastel, oljni pastel, suhe barvice ...?

Največ uporabljam akril. Mi je ljubši kot olje, ki se dva dni suši in smrdi. Čeprav je z oljem lažje delati, ker lahko razmažeš dve barvi. Akrilnih ne moreš, ker se prva že posuši do takrat, ko dodaš novo. Še zahtevnejši je akvarel. Mokri akvarel je najzahtevnejša tehnika, saj ročno izdelan papir zmочиš z vodo in imaš nato petnajst minut časa, da sliko narediš. Obenem je to za slikanje najboljša vaja, ker moraš iz slike izločiti vse nepotrebne detajle, vso šaro. Naslikaš samo bistvo! V trenutku slika zaživi. Vedno moraš slikati od svetle na temno. Najprej postaviš svetle odtenke, nato zelene, modre, vijolične ... Največ sem slikal z akrilnimi barvami. Toda izjemno sem užival, ko sem delal mokri akvarel, ker sem imel samo petnajst minut in sem se spraševal, če mi bo uspelo. In mi je! Puščal sem svetlobo, kar papir sem puščal, da je bila svetloba.

Svetlobo sem zaznala v tvojih delih. Močna je. Deluje.

Moja smer v življenju je bila svetloba, kar se na slikah vidi, čuti. Tudi duhovnost je svetloba. Angelska svetloba zdravi. Ne gre za vprašanje ali dvom, če angeli obstajajo ali ne. Vanje verjamem. Vanje sem verjel že kot otrok. Videl sem svetlobo in se spraševal, od kod in zakaj ta svetloba, ki nas varuje. Potem ji je enkrat rešil življenje. Drugič sem jih imel polno stanovanje, da se je vse svetlikalo. Samo prosiš jih, pridejo in se zahvališ. To je vse. In na mojih slikah je povsod svetloba. Prihaja na slike. Imam tudi svojo, glede svetlobe, najbolj značilno sliko, ko sem svetlobo spustil vanjo.

Na tvojih fotografijah in slikah sem opazila, da te močno določa tudi voda v različnih oblikah. Voda me tudi privlači. Voda je očiščenje.

Katere so tvoje najljubše barve?

Imel sem dolgo obdobje vijolične. Zdi se mi, da je povezana z mojo duhovnostjo. Duhovnost jo sprosti, se izrazi v njej. Sem skušal, da bi se ji izognil, da bi se izrazil drugače in sem bil že skoraj prepričan, da mi bo uspelo naslikati drugače, a je bila na koncu spet vijolična.

Kje vse si svoje umetniško ustvarjanje predstavil? Kam in komu si ga dal na ogled in oceno?

Pogosto sem šel na ekstempore in vedno sem "visel". Moje delo je bilo vedno izbrano za razstavo. Imam dolg seznam udeležb na ekstemporih, tako sedaj v Sloveniji kot že prej v Jugoslaviji. Na primer udeleževal sem se vsakoletnega mednarodnega slikarskega ekstempora v Piranu, kjer je bil velik uspeh, da si "visel". Vedno se ga namreč udeležijo številni akademsko formirani ustvarjalci, mladi likovniki in ljubitelji slikarstva, ki prihajajo iz Slovenije in različnih, predvsem sosednjih držav. Običajno je strokovna žirija izbirala najboljše dela za razstavo izmed številnih slik. Podobno izkušnjo imam tudi, če sem šel na ekstempore v Rogaško, Špeter Slovenov, Beljak itd. V času Jugoslavije smo za ekstempore točno vedeli, da gre za enodneveni dogodek. Zjutraj so ti žigosali platno, popoldne si ga oddal in zvečer je bila razstava. Beseda *ekstempore* ali *latinsko ex tempore* namreč pomeni *na licu mesta, takoj, brez priprave*. Toda danes je drugače, saj je ekstempore razvlečen na teden ali celo mesec. Izgubil je svoj smisel in čar, svojo prvinskost. Zdaj pač delam na takih ekstemporih, kot so razpisani.

Kaj pa samostojne razstave?

Mogoče mi je v spominu najbolj ostala tista v paviljonu NOB v Tržiču, kjer sem imel 35 slik na samostojni razstavi. Zame je bila kar zalogaj. Prav tako pomembna je bila v Veroniki, na razstavišču v Kamniku, z naslovom "Osebna vizija krajine Lojzeta Tarfile". O moji razstavi je Dušan Lipovec v knjigi napisal Likovna pričevanja in razmišljanja o kulturi. Naj naštejemo še nekaj krajev, ki so gostili moje slike: Puštalski grad v Škofji Loki, Alga v Izoli, Fara v Škofji

"Prihod sonca". Akril na platno.

"Prihod svetlobe". Akril na platno.

"Poletje" –
sonce, cvetje ...

Loki, Grandis – Brdo pri Kranju, Dolik na Jesenicah, Galerija muzeja v Železnikih itd. Skupno sem pripravil 30 samostojnih in sodeloval na 150 skupinskih razstavah.

Zelo uspešen in zanimiv je bil zate ekstempore Oton Župančič in njegova dela!

Res je. Zgodilo se mi je, da sem, ko sem dal zjutraj žigosati platno, na rami nekaj začutil. Obrnil sem se in zagledal Župančiča na sliki, ki me je potrepjal po rami. V tistem trenutku sem sliko že videl v glavi, narejeno! Delal sem dva dni kot nor in se nisem premaknil od platna. Naslikal sem znan motiv Župančiča, ki bere otrokom, ampak naslikal sem ga povsem grafično in sliko naslovil "Župančič bere uganke", ker je pisal tudi uganke in ker me je na začetku potrepjal po rami. Osvojil sem prvo nagrado.

Oton Župančič se te je očitno zelo dotaknil. Kaj pa Tone Pavček? Tudi z njim moraš biti povezan?

Res mi je zelo blizu. Čutim njegovo slovensko poštenost. Poslušal bi ga lahko cel dan. Tako lepo je izbiral besede, jih poudaril, govoril z veseljem. Imam vse njegove knjige. Šli smo tudi na obisk njegovega doma, a kljub temu da je bilo zaprto, sem prepričan, da ve, da smo ga obiskali ...

Imaš med slikarji svoje vzornike?

Tako veliko je pomembnih, da jih ne bi našteval. Lepo je nekdo rekel: "Grohar je zasejal seme umetnosti v Sloveniji."

Pride kdaj k tebi naročnik z željo po točno določeni sliki?

Mogoče sem imel dva taka obiska, a sem jih poslal k drugim, ki to radi delajo. Če ne vidim motiva, ne bom slikal. Res me je pa nekdo dolgo prosil za sliko jelena, ni odnehal, vztrajal je leto dni, tako da sem se nazadnje vdal, vendar pod pogojem, da ga naslikam po svoje, moj motiv, moj stil ... Na koncu koncev je bil zelo zadovoljen. In jaz tudi.

"Oton Župančič
bere uganke".
Akрил na platno.

Kaj pa umetniški mrk? Imaš kakšno izkušnjo nemoči, ko nisi mogel ničesar naslikati?

Se mi zdi, da ga do sedaj nisem doživel. Sedaj ga občutim ob virusu covid-19, ko doživljam neka- kšno grozo tega časa. Klima in razpoloženje v Slo- veniji umetnikom nista niti najmanj naklonjena in nam ne dajeta prostora, da bi zadihali, nimamo prostora za navdih.

Kaj storiš? Imaš kakšen recept, način, da pre- magaš to temo?

Moj izhod je v meditaciji, samohipnozi, branju dob- rih knjig, študiju.

Knjige! Gotovo veliko bereš, saj imaš na svoji Facebook strani zelo dopolnjujoče, iskri- ve in globoke misli k svojim slikam in fotografijam: Kontrastni akcent ..., Ščepec solin ..., Rojstvo grozdja ..., Sliši se samo tišina ..., Lepota je vse, kar gledamo z ljubeznijo ...

Veliko berem. Zame mora knjiga imeti neko dodano vrednost, globlje sporočilo, lepoto izraza. Berem Kojca, Cankarja, Flisarja, berem o Nikoli Teslu, ker me zanima energija, ne samo v fizikalnem pomenu ...

Knjiga mi pride pod roko, je ne iščem, ampak me poišče. Za knjigo izvem, ko grem v knjigarno, na knjižni sejem in takrat jih kupim zajeten kup. Tam me čakajo! Ugotavljam, da ko sem kot bralec na ne- kem nivoju, dobim svojemu nivoju ustrezno knjigo. Knjigo, ki mi nekaj pomeni, vedno kupim.

Katero si prebral pred kratkim?

Zadnja knjiga, ki sem jo prebral, je bil zgodovinski roman izpod peresa Tanje Tuma Brodnik iz življenja založnika slovenske moderne Lavoslava Schwen- tnerja. Res zelo lepa knjiga, lep jezik, lepo opisuje življenje modernistov, Schwentnerjevo dobroto, njegov prispevek za Slovence ... Prebral sem tudi vsa dela Marjana Ogorevca, bioenergetika in misleca, ki me spremlja že dolga leta. Omeniti moram tudi knji- go Hipokrat je bil kuhar Ivana Sočeta.

Življenje umetnika ni lahko. Umetniki ste izje- mno senzibilni, občutite in opazite, kar nava- dni smrtniki ne. Kakšna je tvoja filozofija živ- ljenja? Kako se ti podajaš skozi vsakodnevne življenjske preizkušnje?

Vse življenje sem bolj drugim dajal kot kaj druge-

ga in se nikoli nisem silil v ospredje. Rad se poglobim v stvari in rad filozofiram s sorodno dušo. Življenje sem vedno jemal filozofsko. O Kozmosu razmišljam že več let, o njem sem bral, se z njim srečeval, kar ni naključje. Ukvarjam se z zavedanjem in ozadjem našega bivanja, zakaj smo na svetu tukaj in zdaj. Bral sem Cankarja, ki je že takrat pisal o tem, kako so ljudje raje ostali v jami, kot da bi šli z njim ven ... Vse to razmišljanje mi življenja ne lajša, ugotavljam, da mi je le težje. Vidim, da ostaja človek vse bolj sam, piramida življenja se oži! A si mislim, da mi je hvala Bogu dano, da o tem razmišljam in v življenje mi je bilo tudi dano, kot pravi pater Gržan, da imam zgornjo etažo zato, da razmišljam. Že Cankar je vedel za Blatni dol in ob hudih poplavih leta 2007 sem razmišljal, da smo Železniki kot Cankarjev Blatni dol, ki ga je velika voda končno pomila, da je Bog dal možnost, da se naš Blatni dol opere, očisti nečistoč.

Meniš, da ljudje ne vidimo znakov in opozoril, oziroma jih nočemo videti?

Ja. Seveda to tudi razujem, ker smo na različnih nivojih. Veliko berem Marjana Ogorevca, ki piše o tem, da naj se dvignemo "v nadstropje višje", a je žal tako, da ljudje ne razumemo sporočil z višjega nivoja, ker jim nismo dorasli, nismo jim kos. Sem tudi velik idealist! Pri muzeju sem bil kar nekaj let, likovno skupino sem imel 20 let in vedno sem se trudil dajati v skupino kar največ, da bi rasla in se razvijala, da bi bilo lepo ... Enako sem razdeljeval pridelke, ker sem jih imel več, kot sem rabil. Bil sem naiven. Šele po dolgem času sem se zavedel, kakšen idealist sem, saj drugi česa podobnega niso storili, ničesar nisem dobil v zameno. Enako je bilo tudi v likovni skupini, ko so me slikarji čez noč pozabili. Vendar si rečem, da je to njihova stvar. Svoje sem naredil, vanje sem vlagal ... Zdaj so oni na potezi. Prepustim se raje Kozmosu. Imam pa prijatelje, duhovno sorodne duše, ki jih redko srečam, a se vedno zdi, kot da smo pogosto skupaj. Čutimo se energijsko in zanje sem hvaležen, da jih poznam, da se videvamo, pa čeprav redko fizično, a so v duhu vedno z menoj.

Prekrižala sva nogi in beseda je stekla.

Ali tvojemu ustvarjanju vlada umetniški mir ali nemir?

Ko začnem slikati, se priklopim na Kozmos, kjer vlada mir. Ne iščem in ne načrtujem slike, ampak me slika "pokliče". Živim svoje življenje in ko začutim, da nekaj moram naslikati, se temu prepustim. Tudi z drugimi stvarmi v življenju je enako. Ženi Martini večkrat dopovedujem, da človek ne more nečesa zahtevati kar tako na pamet, ker bo Kozmos zagotovo odklonil. Kajti mogoče nečesa resnično ne potrebuješ ali za tisto željo ni pravi čas. Pa naj gre za hlače ali sliko. Če pa je čas, če te Kozmos pokliče, te izdelek čaka! Če je čas za sliko, jo vidim v glavi in jo lahko naslikam! Zgodi se, da nam Kozmos pošlje sporočilo, ki ga spregledamo, ker smo pozorni na povsem napačne stvari, dražljaje. Ne znamo se prepustiti življenju. Ne znamo slediti svoji življenjski poti. Zgodi se mi, da kljub polnemu parkirišču najdem prazen prostor, ker je pač dogodek, ki se ga nameravam udeležiti, res pomemben zame. Me je povabil in zato potrebujem parkirišče.

Se strinjaš s Paulom Coelho, ki pravi: "Če si nekaj dovolj močno želite, stremi vse stvarstvo

k temu, da se vam želja izpolni."

Seveda. Moraš verjeti in potem se energija sproži.

Ali te tvoja duhovna odprtost v Kozmos kdaj tudi bremeni, ti otežuje bivanje?

Spomnim se, da so se spoznanja v nekem trenutku tako množila, da sem Kozmos prosil, da naj se neha, da ne zmorem več, a je bilo še hujše. Ugotovil sem, da se moram s tem sprijazniti in sprejeti. Ugotovil sem, da je zelo pomembno, da če ti je v življenju Bog dal talent, dar, da ga razvijaš in z njim pomagaš tudi drugim.

Verjamem, da tako tudi živiš, da svoje talente uporabljaš.

Res je. Sem zelo senzibilen in občutim stvari, ki jih večina ne. Bog je ustvaril vsakega človeka s prirojenimi sposobnostmi in talenti. Oboje naj bi uporabljal zaradi drugih, ne s sebičnimi nameni.

Kaj je po tvoje smisel našega življenja? Za čim naj se danes človek 'žene'?

Zdi se mi absurdno, ko vidim, kaj se ljudem zdi pomembno, za čem se je vredno gnati. Tibetanci

Trenutek v grški mitologiji.

verjamejo, da kar dobrega storiš v tem življenju, ti ne bo treba v prihodnjem. V tem življenju si tu, da določene stvari očistiš, predelaš ... Slovenci žal vse opiramo na pridnost in garanje, na prihranke in razmišljam, kaj bo Bog rekel temu pridnemu Slovincu, ko pride predenj s seznamom svojih pomembnih dosežkov. Menim, da bo Bog rekel: "To me pa čisto nič ne zanima!" Realna slika sveta je ravno obratna! Vrednostni sistem smo postavili na glavo! V resnici šteje ravno to, kar ljudje danes sploh ne cenijo, se jim ne zdi vredno in pomembno. Rad rečem, da na "blefu/pretvorjanju" svet stoji.

Imaš prijatelje, ki podobno razmišljajo ali si v tem osamljen?

Imam nekaj prijateljev, s katerimi smo na podobnih nivojih, sicer je eden precej pred mano, drugi nekaj podobnega, se pogovarjamo, ugotavljamo, koliko se razumemo in s tem rastemo in se razvijamo.

Meniš, da si odprtega duha?

Zase ne rečem, da sem odprt. Mislim, da bi moral biti še bolj. Kajti bolj ko si odprt, več doživiš, večja

je tvoja širina; širši kot imaš pogled, več vidiš, več doživiš, več ljudi srečaš. In če si zaprt v tej naši grapi, v tej naši špranji, ozki dolini, je tvoj svet majhen.

Pa vendar je tu tvoj dom, tvoje življenje.

Spomnim se obdobja, kako me je v prsih stisnilo, ko sem v Škofji Loki pri Nami zavil v dolino.

Ali takrat nisi razmišljal, da bi se kam preselil, da bi živel nekje drugje?

Sem razmišljal, vendar sem naredil eno veliko napako. Moral bi iti v Ljubljano in živeti tam, saj sem bil tam rojen, tja sem hodil v šolo in tam bi moral tudi živeti.

In čas? Upokojen si, gotovo ga nimaš?

Let in časa ne poznam. Ga enostavno nisem vzel. Koliko sem star? Ne vem. Nimam časa ali časa je premalo, zame ne obstaja, imam ga 24 ur. Zato sem tudi razočaran, ko ugotovim, da prijatelji, ki so vedno imeli čas priti na kavo in kratek klepet ali pa jaz k njimi, tega časa sedaj, ko so upokojeni, nimajo več! Ne razumem, saj ga imajo osem ur več zase! Ljudje

Zemljo se bogati in ščiti s pokrivanjem.

so enostavno zbežali nekam, se bojijo biti doma in doživeti nekaj lepega doma. Zatekli so se v trende, garanje, ki na koncu nič ne šteje.

Veliko časa, preživiš na svojem vrtu, njivi?

Ja! Sem navdušen biopridelovalec. Imam svoj vrt, nimam ravno njive. Moj način pridelave gre mnogim tradicionalnim pridelovalcem v nos. Že več kot 30 let samo dajem na vrt, ker sem prišel do spoznanja, da v naravi samo pada dol in nato gre gor (zelo nazorno pokaže z rokama). In puščam, da se vse dogaja samo po sebi, brez vmešavanja. Samo gor dajem! Vse kar zasadim ali posejem, pokrivam s slamo, delam zastirko. Že pred 35 leti sem sadil paradiznik, za katerega so na splošno menili, da pri nas ne uspeva, enako melancane, papriko ... Doživljal sem nešteto kritik in posmeha. Žena Martina mi pravi, da sem vedno 30 let pred ostalimi, da napredno razmišljam in zato me okolica v veliki meri ne razume.

Tvoje vrtnarjenje in delovanje je potemtakem mnogim nerazumljeno?

Moje vrtnarjenje je še vedno predmet posmeha. Vedno sadim krompir in ga pridelam 90 kilogramov, toliko kot ga potrebujemo. In vse, kar naredim je, da ga dam pomladi v zemljo, ga s slamo pokrijem in v jeseni pobere. Nič ne okopavam, ne plevem, ker verjamem, da bi mu to samo škodilo. Pridelam kar debel krompir, ki ga seveda moji kritiki pozdravijo z znanim rekom: "Neumen kmet ima debel krompir." Rečem si samo, ko bi vsaj vedeli, kaj so povedali. Kajti nekoč, v času Marije Terezije, ki je zahtevala, da se krompir sadi, da bodo ljudje lažje preživeli, so morali vojaki čuvati njive, da jih niso kmetje uničili. Toliko o neumnih kmetih.

Ali na vrtu preživiš veliko časa?

Na vrt grem vsak dan, da pozdravim svoje rastline. Obdal sem ga z redko ograjo, vendar ko stopiš vanj, je toplo, čutiš energijo. Na njem imam veliko piramido iz kovinskih palic, v kateri lahko sedim in kjer energija deluje. Piramida mi je enkrat kar prišla na misel, zato sem jo preštudiral. Mojster mi jo je nare-

dil točno po mojem načrtu, jo pripeljal na vrt in me prosil, da ne bi komu povedal, kdo mi jo je naredil.

Kako si doživljal ogromno družbenopolitično spremembo iz življenja in ustvarjanja v SFRJ in potem v Sloveniji?

Zdi se mi, da smo na slabšem. V Jugoslaviji so dejali, da kulturo podpirajo in so potem umetnike pustili pri miru, da so ustvarjali. Zdaj v Sloveniji glede kulture in umetnosti stvari niso dorečene, veliko je pretvarjanja.

Koliko si kot umetnik pomagaš s sodobno tehnologijo ali ti je bolj ovira?

Nujno zlo. Oddaljuje ljudi. Televizija, lahko bi bil brez nje, čeprav rad pogledam dobre oddaje. Enako tudi telefon, gotovo bi se večkrat srečal s prijatelji. E-pošta, prej sem šel do človeka in sva zadevo naredila, sedaj se dopisujeva in dopisujeva ... Ne vidim toliko napredka kot potuhe, v smislu, da imaš nešteto poskusov in se ni potrebno zares potruditi že prvič. Seveda ob tem pozabljamo, da upravljamo čas in energijo! Ali nas pametni telefon dela pametne ali neumne? Facebook sem odprl in opazoval, kako ga drugi uporabljajo in se učil. Povezal sem se s krogom ljudi, s katerimi se nadgrajujemo, se razumemo, dopolnjujemo.

Kam postavljaš svojo družino? Imaš ženo Martino in sinova Gašperja ter Andreja. Slednji ima že svojo družino. Kje ima mesto v tvojem ustvarjanju, v tvojem življenju?

Družina je izredno pomembna, je prva, tudi slikal ne bi tako, če ne bi imel družine. Ko delam, mi dajo mir, vedno me podpirajo. Čutim vzajemno razumevanje. Drug drugega tudi potrebujemo.

Katere so, poleg obdelovanja vrta, še tvoje družinske naloge?

Čez teden vedno kuham, Martina kuha za vikend. Kuhanje je zame kot umetnost. Posvetim se mu v celoti. Energetsko delam, sestavinam skozi roke dam energijo, zato me Martina vedno prosi, da naj ji na-

redim jajca, ker so boljša. V kuhanje sem se poglobil, ga naštudiral, zato res kuham in pečem z užitkom. Ne samo, da so jedi okusne, dam jim nekaj več, čuti se ta predanost in uživanje v kuhanju. Nekateri že na njivi pridelkom poberejo energijo, ker so zanje samo denar, posel. Rad uporabljam biosestavine, ne zato, ker je moderno, ampak ker je, na primer biomoka zares boljša. Tudi na našem vrtu imam biopridelavo. Sestavinam dam energijo skozi roke in menim, da zelo dobro jemo. S tem ne mislim, da se nažiramo velikih količin hrane, pač pa da jemo kvalitetno pridelano in pripravljeno hrano. Pečem kruh. Že več let ga ne kupujemo. Ne samo da je doma pečen kruh boljši, ampak nima tudi tistih osmih sestavin, ki jih ima kupljen kruh. Osem dodatkov, osem strupov! Že to je velik plus. Vedno kombiniram različne moke, štiri ali pet različnih vrst mok za hlebec kruha. In ko jemo ta kruh, njegov okus v ustih kar raste, okusi vgnetenih mok se sproščajo. Lahko ga ješ brez dodatkov ali pa mu je zelo malo treba dodati. Gašperju je všeč, če je veliko koruzne moke. Česar koli se lotim, se potrudim narediti po svojih najboljših močeh, v tem uživam. Ne nekaj na pol.

Kaj pa čebele (ob besedi se Lojze kar razneži)? Si predan čebelar?

Z njimi se ukvarjam že več kot 30 let in imam pet panjev. Čarobnost čebeljega življenja mi da misliti. Dlje kot jih imam in se jim posvečam, manj se mi zdi, da vem o njih in o naravi. Zagotovo se vsako leto naučim nekaj novega, veliko novega in zato ugotavljam, da je v naravi ogromno tega, česar ne vem. En tak čar: zgodi se, da se matica po nesreči izgubi, potem čebele naredijo nov matičnjak (to je v velikosti enega malega prsta). Enostavno ga začnejo hraniti tako, da nastane matica. Čebele z različno hrano določijo, kaj bo nastalo: trot ali čebela delavka ali matica, pač kar družina potrebuje. Čudež narave! In kako so organizirane. Vsaka točno ve, kaj mora delati in kje: ene stražijo, druge nabirajo, tretje so za propolis ... in v panju samo gomazi, brenči. Na videz v panju vlada ustvarjalen nered, toda vse je do potankosti urejeno.

So tudi tvoje čebele v nevarnosti? Iz medijev slišim, da ni paše, da razsajajo bolezn.

Medtem ko običajno prezimijo v redu, nas je lani pri-

Sožitje ljudi, živali, narave.

zadela varoja in smo čebelarji izgubili vsaj polovico čebel. Jaz vse. Spomnim se svojih občutkov letos pomladi, ko jih nisem imel. Kako je bilo grozno. Letos so spet komaj preživele. Na novo sem kupil tri nove družine in iz njih vzgojil še dve in jih imam spet pet. Gašper pravi: "Pomembno je, da jih imamo pet!" Čarobno je, če jih lahko pozdravim, ko pridem do čebelnjaka. Odprem vrata in zadiši po čebelah ... V času, ko cvete še moj kostanj, je čar še večji, saj diši po kostanju in čebelah. Neskončno lepo.

Čebele tudi zdravijo!

Ljudje hodijo na terapije s čebelami, ker so dokazani pozitivni učinki vonja in zvoka čebel na človeka. Odprejo panj, poslušajo, vonjajo. Zame je to čarobno. Kakšen čar je vzeti v roke sat čebel, kako diši. Kako se čebele umirijo, če si ti res miren. Kako lepo jih je opazovati, ko hodijo po satu. Jih pobožati ... Saj ne gre za to, da bi vedele, ali jih drži njihov čebelar ali nekdo drug, temveč občutijo tvojo energijo, tvoj mir ali pa nervozo ...

Kdaj in kaj praznuješ?

Kadar točimo med, tudi če ga je samo petnajst kilogramov, vendar je naš in vemo, kaj jemo, vemo, da ni sladkorjev in ne zdravil. Praznujem tudi, ko kopljemo krompir. Imamo par gredic na vrtu, posadimo tri ali štiri sorte in ga jeseni običajno nakopljemo 90 kilogramov. Ravno za eno zimo. Zame je praznik, ker potem celo leto jemo dober krompir, ki je osnova naše kuhinje. Že 30 let ga sadim, vsi sosedje se so norčevali, češ da se ne splača. Ampak na našem malem vrtu ga zraste toliko, kot ga potrebujemo. Kar 90 kilogramov ga običajno poberejo, čeprav nihče ne verjame, da ga lahko toliko pridelamo na našem vrtu. Vem, da tako dobro zraste zato, ker mu damo mir, ker ga ne motimo.

Lojze se še znaš čuditi, so še čudeži na svetu?

Ljudje se ne čudijo več! Jaz pa uživam, ko se usedem na rob vrta in opazujem, kako raste, kako se iz kalčkov razvija rastlina, plod. Občudujem in se čudim. Tako na primer čajota, čudežna rastlina, razvije tanko nitko za oprimek in lahko gledaš, kako s to nitko

išče, kam se bo prijela, kot bi imela oči. Martina mi pravi, da vedno grem malo čez mejo, da razmišljam izven okvirjev. In do čudežev potem ni daleč.

Glasba je tudi velik del tebe, kajne?

Glasba je del mene, če bi mi jo vzeli, ne bi mogel živeti. Zelo sem povezan z njo, imam gramofon, vinilke in kitaro. Vse še vedno uporabljam. Moja življenjska sreča je bila, da sem se rodil v času rocka, ga doživel. Zame je rock velika glasba, kakršne ni bilo prej in je ne bo poslej. Napravili so pravi preobrat v glasbi in družbi. Poslušam tudi blues in klasiko ter igram klasično kitaro. Glasba mi da energijo. V avtu poslušam rock, včasih tudi staro glasbo, na primer Presleya. Glasbeniki, ki so zame pomembni, so nastopili na koncertih na Woodstocku in Live Aidu. Omeniti moram, da imamo tudi odlične slovenske glasbenike, ki so oplemenitili glasbo. Nadvse občudujem Slovenski oktet, ki mu zelo rad prisluhnem.

Si se katerega od velikih koncertov tudi udeležil?

Ne, so bili predaletč. Bil sem na koncertu Boba Dylana, Franka Zappae, Djordja Balaševića ... Ko sva šla na Balaševićev koncert v Tivoli, bilo je pozimi, in ko sva se šele približevala, sem že čutil energijo. Balašević je poštenjakar in je na koncert privabil dobre ljudi, tako da sva na parkirišču že oba čutila dobro energijo, ki se je širila iz dvorane. Na oder je prišel točno ob 20. uri in nam povedal, da bo igral tako dolgo, kot bomo vztrajali poslušalci. Midva sva odšla ob pol enih, a Balašević je še vedno igral ...

Pomemben ti je tudi Dalai Lama. Na kakšen način?

Šel sem na srečanje z njim v Ljubljano. Energijo si lahko čutil daleč naokrog. In tam je bil blažen mir. Sama čista energija. Imel sem srečo, hvaležen sem, da sem lahko šel, ker vem, da nekaterim ljudem ni uspelo, da bi se tega srečanja udeležili.

Vzgajaš bonsaje?

Tako je. Rad sadim in opazujem razvoj rastline, zato sem se navdušil tudi za vzgojo bonsajev. Krasijo ku-

hinjsko okno, kjer rastejo skrbno vzgojeni limona, granatno jabolko in rožmarin. Božično zvezdo sem vzgajal 18 let, a je nato žal preminila. Sedaj mi je uspelo vzgojiti oljko, ki velja za zelo težko vzgojljivo rastlino (ima jo v kuhinji na mizi). Z vzgojo rastlin se rad ukvarjam pozimi, ko moj vrt počiva in z njimi oživi naše stanovanje.

Imaš tudi akvarij.

Ribe imam že 40 let. Vzgojil sem kar nekaj akvarijskih rib. Najbolj zanimive so mi bile ustonoše, kjer so se vzgojile ribice iz iker v gobčku. Največ vrst, ki sem jih imel skupaj, je bilo 35.

Rad si doma, na vrtu, v čebelnjaku. Kaj pa izleti, potovanja?

Radi se podamo iz doline. Gremo tja, kamor se nam zazdi. V Zadar, Nin, Split, Pulo, Italijo itd. Na pot se radi podamo tako, da imamo proste roke, nobene časovne omejitve. Na primer, šli smo na Šentilj, se namestili v hotel in potem iz te naše baze raziskovali okolico, gradove. Obiskali smo Idrijo, izven sezone, opazovali življenje, fotografirali, se usedli v kavarno, restavracijo, pojedli nekaj dobrega in se imeli nadvse lepo.

Teče 40 let od tvoje mature na Šoli za oblikovanje in fotografijo. Ste ta jubilej kaj obeležili?

Dobili smo se v Križankah, kjer je bila naša šola. Bilo je nepozabno srečanje preprostih, poštenih, iskrenih sošolcev in sošolk na dvorišču Križank, nobenega hvaljenja s položajem, dosežki, otroki ... Vsi smo bili spet enaki in smo si v tišini ogledali projekcijo fotografij, ki jih je pripravil sošolec. Kot bi spet prišli v šolo ...

Srečal sem skromnega, a velikega človeka.

Za konec še eno življenjsko načelo.

Lahko kradeš ali pa ne! Neke vmesne poti ni. Si pošten ali pa nisi. Enako je z umetnostjo. Ustvarjaš umetnost ali pa je ne. Umetnost ima trajnostni učinek, saj umetniško delo, ki je bilo ustvarjeno pred 100 ali več leti, še vedno vpliva in tudi bo v prihodnosti. Je večno.

Iskrena hvala, Lojze, za vse čudenje, umetnost in energijo, ki jo bodo tvoje besede dale bralcem Železnih niti.